

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ І ВОЛИНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Досліджено сучасний стан і тенденції ринку праці України та Волині. Розглянуто проблему зайнятості сільської молоді України та Волині. На основі проведеного аналізу запропоновано заходи щодо усунення дефіциту робочих місць шляхом залучення безробітної сільської молоді.

Исследовано современное состояние и тенденции рынка труда Украины и Волыни. Рассмотрено проблему занятости сельской молодежи Украины и Волыни. С помощью проведенного анализа выдвинуто мероприятия понижения дефицита рабочих мест с помощью задействования безработной сельской молодежи.

The modern state and labor market trends Volyn. The problem of employment of young people dawdle. On the basis of the analysis proposed measures for tackling the deficit of jobs by attracting unemployed rural youth.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробітна сільська молодь.

Дослідження зайнятості сільської молоді України до останнього часу не мали системного характеру. За останні роки значно зросла увага провідних науковців України до питань зайнятості сільської молоді. Стаття пов'язана з дослідженнями таких вітчизняних вчених, як І.Ф.Гнибіденко, Е.М.Лібанова, О.В.Макарова, В.М.Новиков, І.Прокопа, В.Скуратівський, К.І.Якуба та багато інших, котрі в своїх дослідженнях не тільки описували проблеми, але й шляхи їх розв'язання щодо введення певних економіко-соціальних механізмів для покращення зайнятості сільської молоді. У їхніх працях також досліджено сутність зайнятості на державному рівні, шляхи фінансування програм та заходів зайнятості сільської молоді. Водночас, у цих публікаціях недостатньо висвітлені проблеми зайнятості сільської молоді.

До найважливіших принципів, що повинні враховуватись під час коректування політики зайнятості, належать: збереження активної ролі держави в створенні умов для реалізації вибору занять, сприянні підприємству і розвитку самодіяльності населення, розв'язанні проблем різних форм безробіття, забезпеченні економічної безпеки громадян (найманих робітників і підприємців), а також формування законодавчої бази взаємодії інтересів праці і капіталу під контролем держави.

Метою статті є з'ясування проблем зайнятості сільської молоді в Україні та на Волині і визначення перспектив регулювання зайнятості сільської молоді в контексті завдань сучасної соціально-економічної політики.

Відповідно до цієї мети потрібно вирішити такі завдання:

- з'ясувати проблеми зайнятості сільської молоді в Україні та на Волині;
- розробити методичні засади регулювання процесів зайнятості сільської молоді в Україні та на Волині;
- визначити перспективи розвитку зайнятості сільської молоді в Україні

та у Волинському регіоні.

Політика зайнятості є частиною економічної політики. Сільська молодь займає на ринку праці України одне з перших місць. Тому політика зайнятості сільської молоді не може здійснюватися ізольовано у відриві від структурної та інвестиційної політики, політики доходів, кадрової політики і політики в сфері трудових відносин [1]. Водночас політика зайнятості сільської молоді має активно впливати на вибір курсу соціально-економічних перетворень.

На активну політику забезпечення зайнятості сільської молоді впливає підтримка створення, збереження робочих місць у кількості, достатній для зняття загрози масової деградації населення [2]. Політика зайнятості як найважливіша складова соціальної політики має бути направлена на проведення заходів, що сприяють формуванню умов для більш повного використання потенціалу трудової і ділової активності громадян, що протидіють збіднінню населення і масовому безробіттю та забезпечують становище особистості в конкурентному ринковому середовищі. У програмі соціально-економічного розвитку країни необхідно передбачити заходи для забезпечення ефективної зайнятості, несумісної з практикою надлишкового резервування робочої сили на підприємствах і розростанням прихованого безробіття. Ці проблеми повинні враховуватися залежно від рівнів розвитку держави [3].

До найбільш актуальних соціальних критеріїв політики зайнятості належать: сприяння розвитку малого підприємництва на різних рівнях управління; розробка концепції забезпечення зайнятості і виживання населення малих міст різного типу в умовах спаду виробництва і руйнування сформованої регіональної практики монопольної спеціалізації, прив'язки до одного або кількох підприємств; стимулювання вкладень у людину, нагромадження „людського капіталу” (у тому числі в розвиток його здібностей через загальне і професійне утворення, систему підвищення кваліфікації і перепідготовку) у нарощуванні професійної майстерності, формуванні мобільності і конкурентноздатності громадян.

Характерною особливістю структури зайнятості сільського населення є значна частка (43,7%) самозайнятих, до яких належать роботодавці і безкоштовно працюючі члени сім'ї. Фактично переважна їх більшість зайняті в особистому підсобному господарстві. Слід зазначити також, що сільське господарство залишається основним видом діяльності неформального сектора економіки, в ньому працює понад 70% зайнятого сільського населення [7-9].

Чисельність найманої робочої сили в аграрних підприємствах постійно скорочується. Тільки за період з 2002 до 2009 рр. кількість найманих працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, скоротилася у 2,5 рази (з 2551 до 1005 тис. осіб). Нині їх чисельність

значно менша [5-6].

Негативні тенденції простежуються і щодо якісного складу сільської робочої сили. Так, скорочення частки молоді за зростання частки осіб похилого віку, що притаманне всьому українському суспільству, найшвидше відбувається у сільській місцевості. Аналіз вікового складу сільського населення свідчить, що молодших працездатного віку селян (до 16 років) – 18%; працездатного віку – 55% і майже третина сільського населення (27%) – пенсійного віку. Негативною рисою вікової структури сільського населення є те, що чисельність селян, старших працездатного віку, майже на третину перевищує чисельність молоді, що дедалі збільшує демографічне навантаження на працююче населення [5-6].

Молодь віком від 15 до 25 років є найбільш мобільною частиною населення. За даними Держкомстату України, у віковій категорії 15-19 років – 7,2% сільського населення (1070 тис. осіб); приблизно стільки ж селян віком 20-24 років (1012 тис. осіб); віком 25-29 років – 962 тис. осіб. Остання вікова категорія селян порівняно менш мобільна, оскільки вже може бути прив'язана до села, наприклад, родиною, роботою. Молодь віком до 25 років стоїть перед вибором професії (тобто не має роботи) або отримала її переважно в СПТУ і вже зіткнулася із сільським безробіттям. Рівень безробіття сільського населення у першому півріччі 2008 р. склав 5,5%. Серед молоді віком до 25 років рівень безробіття майже удвічі вищий і складає 10,2% економічно активного населення цієї вікової групи. Якщо зважати на те, що сільськогосподарському виробництву притаманне і приховане безробіття, реальна оцінка чисельності безробітної молоді значно зростає. У структурі незайнятого населення, зареєстрованого у службі зайнятості, більше третини (36%) – працівники сільського господарства [5-6].

Відповідно до оновлення структури економіки змінюється і структура зайнятості населення. Працівники поступово вивільняються із сільського господарства. Щоправда, нині темпи вивільнення працівників суттєво відстають від темпів скорочення частки сільського господарства у структурі валової доданої вартості. На тлі дворазового скорочення питомої ваги аграрного сектора у національному виробництві зайнятість у ньому зменшилась менше, ніж на 3%. Разом із тим темпи вивільнення працівників з аграрного сектора й надалі прискорюватимуться, і це відбуватиметься доти, доки структура зайнятості населення не наблизиться до європейських стандартів. Як відомо, у розвинутих країнах Західної Європи у сільському господарстві зайнято менше 5% робочої сили [4].

Проведемо дослідження сільського населення Волинської області за економічною активністю у 2007-2009 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл сільського населення Волинської області за економічною активністю у 2007-2009 рр. [7-9]

тис. осіб

Показник	2007	2008	2009	Відхилення	
				Абсолютне, +/- 2009 до 2007	Відносне, % 2009 до 2007
Економічно активне населення	240,9	242,0	242,8	1,9	0,79
Працездатного віку	216,0	213,7	215,5	-0,5	-0,23
Старше працездатного віку	24,9	28,3	27,3	13,8	9,64
Зайняті	211,7	222,5	225,5	-99,0	6,52
Працездатного віку	186,9	194,2	87,9	-12,7	-52,97
Старше працездатного віку	24,8	28,3	12,1	-11,9	-51,42
Безробітні	29,2	19,5	17,3	-11,8	-40,75
Працездатного віку	29,1	19,5	17,3	-	-40,55
Старше працездатного віку	0,1	-	-	-	-
Економічно неактивне населення	113,4	109,9	105,7	-7,7	-6,79
Працездатного віку	68,3	71,0	69,7	0,4	0,59
Старше працездатного віку	45,1	38,9	36,0	-9,1	-20,18

З табл. 1 бачимо збільшення рівня економічно активного сільського населення Волинської області у 2009 р. порівняно з 2007 р. на 1,9 тис. осіб, що становило 0,79% (при цьому за цей період рівень працездатного віку зменшився на 0,5 тис. осіб, що становило 0,23%, а рівень старше працездатного віку збільшився на 2,4 тис. осіб, що становило 9,64%). Рівень зайнятого сільського населення за 2009 р. порівняно з 2007 р. збільшився на 13,8 тис. осіб, що становило 6,52% (при цьому зменшилася кількість сільського населення працездатного віку на 99,0 тис. осіб, що становило 52,97%, а старше працездатного віку чисельність знизилася на 12,7 тис. осіб, що становило 51,42%). Як наслідок, спостерігалось зниження рівня безробітних сільського населення Волині у 2009 р. порівняно з 2007 р. на 11,9 тис. осіб, що становило 40,75% (при цьому ці особи були тільки працездатного віку). Бачимо, що рівень економічно неактивного населення у 2007 р. порівняно з 2005 р. знизився на 7,7 тис. осіб, що становило 6,79% (при цьому кількість працездатного віку збільшилася на 0,4 тис. осіб, що становило 0,59%, а старше працездатного віку знизилася на 9,1 тис. осіб, що становило 20,18%).

У Волинській області за період 2007-2009 рр. створилися умови для залучення незайнятого населення підприємницькою діяльністю, 17 волинян, які вирішили стати бізнесменами, отримали позику на загальну суму 110 тис. грн. Серед них – сім мешканців сіл. На Волині

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

малий бізнес дає роботу 34 тис. осіб, або 6% працездатного населення [5-6]. З метою сприяння розвитку підприємництва області розроблено проект регіональної програми розвитку малого підприємництва на 2007-2009 рр. проводилося навчання молодих підприємців з питань реєстрації, ліцензування, оподаткування, кредитування, обліку та ведення звітності.

Проведемо розподіл рівня зайнятості сільського населення Волинської області за віковими групами за період 2007-2009 рр., у % до кількості обстеженого населення відповідних вікових груп.

Процеси тривалого спаду виробництва і знецінення вартості робочої сили обумовлюють неможливість швидкого повернення вивільнених працівників до сфери зайнятості. Як наслідок, виникає масове довгострокове безробіття, що за умов мізерних розмірів і коротких термінів виплати допомоги з безробіття ставить на межу фізичного виживання більшість осіб, які втрачають роботу.

Таблиця 2

Рівень зайнятості сільського населення Волинської області за віковими групами за період 2007-2009 рр., у % до кількості обстеженого населення відповідної вікової групи [5-6]

Показник	2007	2008	2009	Відхилення	
				Абсолютне, +/- 2009 до 2007	Відносне, % 2009 до 2007
Всього	59,7	63,2	69,7	10,0	16,8
15-24 років	66,2	50,6	57,3	-8,9	-13,4
25-29 років	33,7	75,3	83,1	49,4	146,6
30-34 років	36,3	71,3	82,9	46,6	128,4
35-39 років	36,3	73,6	83,3	47,0	129,5
40-49 років	74,7	78,5	84,8	10,1	13,5
50-59 років	64,7	66,4	66,2	1,5	2,3
60-70 років	33,4	40,2	43,0	9,6	28,7

Отже, за даними табл. 2, у 2009 р. порівняно з 2007 р. максимальне збільшення відсотків до кількості обстеженого населення відповідної вікової групи відбулося у віковій групі від 25 до 29 років на 49,4%, що становило 146,6%, а зменшення – у віковій групі від 15 до 24 років на 8,9%, що становить 13,4%.

Таблиця 3

Рівень безробіття сільського населення Волинської області за методологією МОП за віковими групами у 2007-2009 рр., у % до кількості обстеженого населення відповідної вікової групи [5-6]

Показник	2007	2008	2009	Відхилення	
				Абсолютне, +/- 2009 до 2007	Відносне, % 2009 до 2007
Всього	12,1	8,0	7,1	-5,0	-41,3
15-24 років	22,6	12,6	9,3	-13,3	-58,9
25-29 років	7,9	7,3	10,6	2,7	34,2
30-34 років	7,4	12,8	6,9	-0,5	-6,8

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

35-39 років	7,4	9,7	4,4	-3,0	-40,5
40-49 років	12,4	7,5	9,1	-3,3	-26,6
50-59 років	6,3	3,2	4,4	-1,9	-30,2

Отже, за даними табл. 3 у 2009 р. порівняно з 2007 р. максимальне збільшення відсотків до кількості обстеженого населення відповідної вікової групи відбулося у віковій групі від 25 до 29 років на 2,7%, що становило 34,2%, а зменшення – у віковій групі від 15 до 24 років на 13,3%, що становило 58,9%.

Для усунення недоліків, закріплення позитивних тенденцій, що намітилися на ринку праці України, Волині треба забезпечити виконання завдань базових програм зайнятості сільської молоді, їх працевлаштування, створення умов для розвитку підприємництва та самозайнятості сільської молоді.

Ми вважаємо, що до заходів, які впливають на стабілізацію ситуації в сфері зайнятості сільської молоді України, слід віднести:

1. Орієнтацію економічної політики на сприяння зайнятості шляхом створення центрів професійного навчання.

2. Скорочення безробіття за рахунок проведення програм субсидування та дотацій.

3. Становлення ефективного ринку праці, що припускає підвищення ціни праці по мірі росту національної економіки.

4. Налагодження механізму ринку освітніх послуг, що формується, з потребами економіки в кадрах.

А до заходів, що впливають на стабілізацію ситуації в сфері зайнятості сільської молоді Волинської області, слід віднести:

1. Збереження перспективних робочих місць за рахунок введення спеціальних державних субсидій на зарплату працевлаштованим у розмірі 50%.

2. Подолання практики несвоєчасної виплати заробітної плати і повернення заборгованості, що нагромадилися шляхом встановлення першочерговості розрахунків за кредиторською заборгованістю із зарплати за допомогою чинного законодавства (як це передбачено Конвенцією МОП № 173 „Про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця“).

3. Розвиток системи адаптаційного навчання, внутріфірмової підготовки кадрів, посилення контролю за виконанням і дотриманням соціальних гарантій та трудових прав громадян, закріплених певними законами.

Список використаних джерел:

1. Богиня Д.П., Грیشнова О.А. Основи економіки праці / Д.П.Богиня, О.А.Грیشнова. – К.: Знання-Прес, 2001. – 313 с.

2. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії / А.С.Гальчинський, П.С.Єщенко, Ю.І.Палкін. – К.: Вища школа, 1995. – 471 с.

3. Ганслі Т. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Т.Ганслі.— К.: Основи, 1996.— 237 с.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

---

4. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Г.Н.Климка, В.П.Несторенка. – К.: Вища шк. – Знання, 1997. – 743 с.
5. Статистичний збірник: Праця Волині 2008 // Волинське обласне управління статистики. – Луцьк, 2008. – 132 с.
6. Статистичний збірник: Праця Волині 2009 // Волинське обласне управління статистики. – Луцьк, 2009. – 132 с.